

Lagrådsremiss

En möjlighet att överlåta föräldrapenning

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 15 juni 2023

Anna Tenje

Torbjörn Almerheim
(Socialdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen lämnas förslag som syftar till att underlätta för olika familjekonstellationer att använda föräldrapenning.

Det föreslås att föräldrar med gemensam vårdnad om ett barn ska få överlåta 45 dagar med föräldrapenning vardera till någon annan som är försäkrad för föräldrapenning. En förälder med ensam vårdnad om ett barn ska få överlåta 90 dagar med föräldrapenning till en annan försäkrad. Den som har fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse ska ha rätt att vara ledig från sin anställning under den tid då han eller hon tar ut sådan föräldrapenning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Avsikten är att förslagen i denna lagrådsremiss ska ingå i budgetpropositionen för 2024. Om förslagen kommer att presenteras i den propositionen är dock beroende av de överläggningar som görs i det slutliga arbetet med budgetpropositionen.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	4
2.2	Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)	6
3	Ärendet och dess beredning	9
4	Familjeliv och högt arbetsmarknadsdeltagande	9
4.1	Föräldrars arbetskraftsdeltagande.....	10
4.2	Föräldrapenning och föräldraledighet	11
4.2.1	Begreppet förälder enligt regelverket om föräldrapenning	11
4.2.2	Ledighetsrätt enligt föräldraledighetslagen	12
4.3	Olika familjekonstellationer och möjligheten att använda föräldrapenning	13
5	En möjlighet att överlåta föräldrapenning införs	15
5.1	En vårdnadshavare bör få överlåta rätten till föräldrapenning till en annan försäkrad.....	15
5.2	En arbetstagare som har fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse ska ha rätt till föräldraledighet.....	24
5.3	Semesterlön samt uppföljning av förslagen.....	26
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	27
7	Konsekvenser av förslagen	28
7.1	Ekonomiska konsekvenser för staten	28
7.2	Konsekvenser för jämställdheten och för barn	28
7.3	Konsekvenser för företag	29
7.4	Övriga konsekvenser	30
8	Författningskommentar.....	31
8.1	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	31
8.2	Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)	33
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101).....	35
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag, i nu relevanta delar	38
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	43

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
2. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 12 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 11 kap. 4 a § och 12 kap. 17 a–17 c §§, och närmast före 11 kap. 4 a § och 12 kap. 17 a och 17 c §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

Utvidgning för föräldrapenning

4 a §

I fråga om föräldrapenning för en försäkrad som har fått rätt till sådan förmån genom överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § likställs den försäkrade med en förälder.

12 kap.

1 §¹

I detta kapitel finns bestämmelser om

- rätten till föräldrapenning i 2–11 §§,
  - förmånstiden i 12–13 §§,
  - vem som får föräldrapenningen
  - vem som får föräldrapenningen
- i 14–17 §§, i 14–17 c §§,
- ersättningsnivåer i 18–24 §§,
  - beräkning av föräldrapenning på sjukpenningnivån i 25–31 §§,
  - beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenning i 32–34 §§,
  - föräldrapenning för de första 180 dagarna i 35–38 §§,
  - föräldrapenning efter 180 dagar i 39–41 §§,
  - föräldrapenning för tid efter barnets fjärde levnadsår i 41 a–41 h §§,
- och
- föräldrapenning vid flerbarnsfödelse i 42–46 §§.

Överlåtelse av rätten till föräldrapenning

17 a §

En förälder kan genom skriftlig anmälan till Försäkringskassan överlåta rätten till föräldrapenning till någon annan som är försäkrad för sådan förmån. Detta gäller dock inte sådan tid som avses i 17 § andra stycket.

I anmälan ska det anges vilka ersättningsnivåer enligt 18 § överlåtelsen avser.

En försäkrad som har fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse får inte i sin tur överlåta förmånen eller avstå den enligt 17 §.

17 b §

Högst 90 dagar för varje barn får överlåtas. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn, har vardera föräldern rätt att överlåta 45 dagar. En förälder som har ensam vårdnad om ett barn har rätt att överlåta samtliga 90 dagar.

Återtagande av avståendet eller överlåtelsen

17 c §

En förälder som har avstått eller överlåtit rätten till föräldrapenning får återta avståendet eller överlåtelsen för dagar som inte har utnyttjats.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.
  2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs att 3, 5 och 6 §§ föräldraledighetslagen (1995:584) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Det finns följande *sex* former av föräldraledighet *för vård av barn m.m.*:

1. Hel ledighet för en *kvinnlig* arbetstagare i samband med *hennes barns* födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då *har* hel föräldrapenning, *för tid därefter* (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern *har* tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

6. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för *kvinnliga* arbetstagare som väntar

Det finns följande former av föräldraledighet:

1. Hel ledighet för en arbetstagare i samband med *barnets* födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet *har* blivit 18 månader eller *för tid därefter* under förutsättning att föräldern då *får* hel föräldrapenning *samt hel ledighet för en arbetstagare som utan att vara förälder får hel föräldrapenning* (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder *eller annan arbetstagare* i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern *eller arbetstagaren får* tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

6. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för arbetstagare som väntar barn,

barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

nyligen *har* fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

5 §²

En förälder har rätt att vara helt ledig för vård av barn till dess barnet är 18 månader. En arbetstagare som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det har rätt att vara helt ledig i 18 månader från den tidpunkt då arbetstagaren fick barnet i sin vård. Arbetstagarens rätt till sådan ledighet upphör dock när barnet har fyllt 8 år eller vid den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Vid adoption av arbetstagarens makes eller sambos barn har arbetstagaren inte rätt till ledighet utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade skett.

En förälder har därutöver rätt att vara helt ledig medan föräldern får hel föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken.

En förälder har rätt att vara helt ledig för vård av barn till dess barnet är 18 månader. En arbetstagare som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det har rätt att vara helt ledig i 18 månader från den tidpunkt då arbetstagaren fick barnet i sin vård. Arbetstagarens rätt till sådan ledighet upphör dock när barnet har fyllt *åtta* år eller vid den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Vid adoption av arbetstagarens makes eller sambos barn har arbetstagaren inte rätt till ledighet utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade skett.

En förälder har därutöver rätt att vara helt ledig medan föräldern får hel föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken. *Samma rätt har en arbetstagare som utan att vara förälder får hel föräldrapenning efter en överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken.*

6 §³

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel respektive en åttondel.

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel respektive en åttondel. *Samma rätt har en arbetstagare som utan att vara förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning efter en överlåtelse enligt*

² Senaste lydelse 2018:1291.

³ Senaste lydelse 2010:1263.

*12 kap. 17 a § socialförsäkrings-
balken.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 4 februari 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna för föräldraledighet och föräldraförsäkring. I uppdraget ingick att identifiera problem och undersöka möjligheterna för olika familjekonstellationer att använda föräldraförsäkringen och vid behov föreslå förändringar samt att särskilt utreda möjligheten för de föräldrar som är ensamma i vården och omsorgen av barnet att avstå föräldrapenning till någon annan försäkrad.

Utredningen, som antog namnet Utredningen om en modern föräldraförsäkring, överlämnade i december 2017 slutbetänkandet Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101).

En sammanfattning av betänkandet i nu relevanta delar finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag i nu relevanta delar finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2017/07382).

I lagrådsremissen behandlas utredningens förslag om överlåtelse av föräldrapenning till annan försäkrad. Avsikten är att förslagen i lagrådsremissen ska ingå i budgetpropositionen för 2024. Om förslagen kommer att presenteras i den propositionen är dock beroende av de överläggningar som görs i det slutliga arbetet med budgetpropositionen.

4 Familjeliv och högt arbetsmarknadsdeltagande

Sverige har en generös föräldraförsäkring och en väl utbyggd barnomsorg som ger förutsättningar för föräldrar att ta ett stort ansvar för barn och samtidigt förvärvsarbeta. Föräldrapenningen skapar incitament att etablera sig på arbetsmarknaden innan man bildar familj och bidrar därmed till en god ekonomisk standard för många hushåll under tiden de har små barn. Ett jämställt föräldraskap och goda förutsättningar att kombinera familjeliv och arbetsliv för båda föräldrarna är centrala utgångspunkter för föräldraförsäkringen. Eftersom möjligheter och krav i arbetslivet skiljer sig åt mellan föräldrar ser även behoven av föräldraförsäkringen olika ut. Det är därför av vikt att försäkringen kan anpassas till de olika behov som finns på arbetsmarknaden, i olika familjer och över tid. Det är viktigt att föräldrar har god kunskap om hur regelverket fungerar för att kunna göra informerade val. Föräldraledighetens längd och fördelning mellan föräldrarna påverkar den ekonomiska situationen i hushållet och även i vissa fall föräldrarnas position och situation på arbetsmarknaden både på kort och lång sikt.

Familjer i Sverige ser olika ut och har olika behov. Med en hög flexibilitet får föräldrar möjlighet att göra val som passar familjens behov. Dagens begränsningar av vem som kan använda föräldrapenning kan medföra svårigheter för vissa individer att vara involverade i vården av ett barn och för föräldrar att kunna kombinera familjeliv och arbetsliv.

4.1 Föräldrars arbetskraftsdeltagande

I ett internationellt perspektiv har kvinnor och män med barn i Sverige en mycket hög sysselsättningsgrad, särskilt kvinnor med små barn. Sysselsättningsgrad definieras som andel av befolkningen 15–74 år som är sysselsatt. En person räknas som sysselsatt om han eller hon har utfört minst en timmes arbete under en mätvecka, antingen som anställd, företagare eller medhjälpare i ett familjeföretag. Gifta eller sammanboende föräldrar har högre sysselsättningsgrad än ensamstående föräldrar. Över tid har sysselsättningsgraden för kvinnor med hemmavarande barn under 19 år ökat, både för sammanboende och ensamstående. Under 2022 var sysselsättningsgraden bland ensamstående kvinnor med barn (barn 0–19 år) 80 procent. Motsvarande för ensamstående män var 88 procent. Bland sammanboende föräldrar var sysselsättningsgraden för kvinnor 85 procent och för män 93 procent (SCB, AKU helårssiffror 2022).

Det finns stora skillnader mellan kvinnors och mäns ställning på arbetsmarknaden. Kvinnor och män med barn arbetar i dag ungefär lika mycket, men fördelningen av betalt förvärvsarbete och obetalt hemanarbete skiljer sig åt (SCB – En fråga om tid [TID2021]). Kvinnor tar i genomsnitt en större del av ansvaret för hushållsarbetet, barnen och andra anhöriga än vad män gör. Kvinnor och män befinner sig på olika delar av arbetsmarknaden och kvinnor har i genomsnitt lägre löner än män. Kvinnors genomsnittliga månadslön år 2021 var 35 100 kronor vilket är 90,1 procent av männens 39 000 kronor. Om hänsyn tas till de förklarande faktorer som är tillgängliga i statistiken återstod år 2021 en oförklarad skillnad mellan könen på 4,5 procent (Medlingsinstitutet, Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2021). Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar var drygt 60 procent av de anställda i privat sektor män år 2021. I kommunerna var drygt 73 procent av de anställda kvinnor. Män är oftare än kvinnor egenföretagare (SCB, Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik [RAMS]). Kvinnor har i högre utsträckning tidsbegränsade anställningar, arbetar oftare deltid och har oftare betydligt längre förvärvsavgång i samband med föräldraledighet än män (SCB, AKU samt Försäkringskassan, delrapportering Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2022).

Den könssegregerade arbetsmarknaden medför att arbetslivet kan skilja sig avsevärt åt mellan kvinnor och män vad gäller t.ex. arbetsmiljö, arbetstid, möjlighet att påverka sitt arbete, mental och fysisk ansträngning, arbetets omfattning och flexibilitet samt möjligheterna till avancemang och löneutveckling. Det är i hög grad kvinnor som möter de villkor dagens mer flexibla arbetsliv ställer på anpassning och tillgänglighet. Dessa

skillnader kan i förlängningen tänkas medföra könsskillnader i såväl hälsa som möjligheten att kombinera familjeliv med arbetsliv.

Villkoren på arbetsmarknaden kan styra behoven av att använda föräldraförsäkringen liksom incitamenten och möjligheterna att vara föräldraledig. Förutsättningarna för en jämställd fördelning av föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och föräldraledighet varierar följaktligen mellan olika sektorer, olika yrkeskategorier och beroende på föräldrarnas position i arbetslivet m.m. Det finns även stora skillnader i vilka möjligheter och svårigheter som föräldrar har att förena arbetsliv och familjeliv inom gruppen män respektive inom gruppen kvinnor. Det kan även finnas skilda uppfattningar och normer om föräldraledighet och om hur fördelningen av hem- och omsorgsarbetet bör ske.

För egenföretagare kan det vara svårt att vara borta från arbetet under längre perioder av föräldraledighet, uttaget av föräldrapenning är i genomsnitt lägre än vad det är för anställda. En ökning av tillfälliga anställningar kan innebära utmaningar även i förhållande till föräldraförsäkringen. Det kan exempelvis påverka möjligheten att planera föräldraledighet, att kombinera föräldraledighet och arbete samt att förutse sitt försäkringsskydd och vad den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) kan fastställas till. Varaktighetskravet för fastställande av SGI skapar utmaningar för dem som försörjer sig genom uppdrag, se t.ex. ISF, Gigarbetare och socialförsäkringen (Rapport 2023:3).

4.2 Föräldrapenning och föräldraledighet

4.2.1 Begreppet förälder enligt regelverket om föräldrapenning

Ända sedan föräldraförsäkringen infördes 1974 har rätten till föräldrapenning tillkommit den förälder som vårdar barnet (12 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB). När det gäller begreppet förälder innehåller socialförsäkringsbalken en hänvisning till föräldrabalkens regler om föräldraskap till barn och rättsverkan av adoption (2 kap. 14 § SFB). Därutöver finns det inom föräldrapenningen ett vidgat föräldrabegrepp som innebär att vissa kategorier av personer likställs med dem som är föräldrar enligt föräldrabalken. Det vidgade föräldrabegreppet inom föräldrapenningen innebär att vissa kategorier av personer likställs med föräldrar, vilket gör att de också kan få tillgång till föräldrapenning (11 kap. 4 § SFB). Dessa kategorier är förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern, förälders sambo, särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet och blivande adoptivförälder. Särskilt förordnad vårdnadshavare är en särskild form av ställföreträdarskap för barn som regleras i 6 kap. föräldrabalken. Begreppet blivande adoptivförälder definieras i 2 kap. 15 § SFB som den som efter socialnämndens medgivande tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem i syfte att adoptera barnet.

Det vidgade föräldrabegreppet infördes i socialförsäkringsbalken för att möjliggöra att föräldrapenningsförmåner ska kunna lämnas till fler personer än bara de som är föräldrar enligt föräldrabalken. Detta var dock inledningsvis begränsat till att gälla make som bodde med föräldern och

sambo som tidigare varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern. Från och med den 1 juli 2019 krävs det inte längre att en förälders sambo tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern. En förälders sambo likställs således med en förälder utan någon särskild begränsning (prop. 2017/18:276).

Inom föräldrapenningen skiljer man mellan dem som är föräldrar i den mening som avses i socialförsäkringsbalken och dem som är vårdnadshavare. Båda dessa grupper kan ta ut föräldrapenning, men bara den förälder som har vårdnaden om ett barn enligt bestämmelserna i 6 kap. föräldrabalken har en självständig rätt till föräldrapenning. Om föräldern inte är vårdnadshavare till barnet har föräldern ingen egen rätt till föräldrapenning men kan ta ut föräldrapenning om vårdnadshavaren avstår dagar till föräldern. Regelverket innebär att vardera vårdnadshavaren har rätt till hälften var av det totala antalet dagar med föräldrapenning vid gemensam vårdnad om ett barn (12 kap. 15 § SFB). Den förälder som har ensam vårdnad har i stället rätt till alla dagar (12 kap. 14 § SFB).

Utöver den situationen att en förälder ensam har vårdnaden om ett barn kan en förälder i ytterligare två situationer ensam få rätt till samtliga ersättningsdagar. Det ena fallet gäller om en av föräldrarna, vid gemensam vårdnad, inte har rätt till föräldrapenning. Den andra föräldern får då föräldrapenning för hela tiden (12 kap. 15 § SFB). Att en förälder inte har rätt till föräldrapenning kan enligt förarbetena t.ex. bero på att han eller hon inte är bosatt i Sverige och inte heller arbetar här (prop. 1994/95:197 s. 16). Det andra fallet är om en förälder på grund av sjukdom eller funktionshinder varaktigt saknar förmåga att vårda barnet (12 kap. 16 § SFB). Med uttrycket ”varaktigt” avses enligt förarbetena att oförmågan att vårda barnet i princip ska vara bestående eller i vart fall kan antas kvarstå under den tid som föräldrapenning kan utges (prop. 1993/94:147 s. 95). Även i en sådan situation får den andra föräldern samtliga dagar med föräldrapenning.

Tre månader med föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå är reserverade för vardera föräldern. Övriga dagar kan en förälder avstå till en annan förälder, t.ex. till en förälder som inte är vårdnadshavare (12 kap. 17 § SFB).

4.2.2 Ledighetsrätt enligt föräldraledighetslagen

Föräldraledighetslagen (1995:584), förkortad FLL, omfattar alla arbetstagare i såväl privat som offentlig anställning. Det finns inga undantag för några speciella yrkeskategorier. Lagen ger en arbetstagare som är förälder rätt att vara ledig från sin anställning i vissa situationer (1 § första stycket FLL). Med förälder likställs enligt 1 § andra stycket FLL förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern, förälders sambo, särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet, den som efter socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera barnet (blivande adoptivförälder) och den som har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av barnets föräldrar eller någon annan som har vårdnaden om barnet (familjehemsförälder).

Lagen gäller dessutom vissa andra arbetstagare, t.ex. en arbetstagare som får tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. SFB (8 § FLL). Om en förälder har överlåtit sin rätt till tillfällig föräldrapenning till någon annan försäkrad person tillkommer ledighetsrätten denna sistnämnda person.

4.3 Olika familjekonstellationer och möjligheten att använda föräldrapenning

I Sverige finns familjer där barnen stadigvarande bor med båda föräldrarna, ombildade familjer med bonusbarn och bonusföräldrar, ensamstående föräldrar, barn som bor växelvis, stjärnfamiljer (dvs. en familjebildning som är resultatet av att fler än två personer får barn tillsammans med intentionen att samtliga ska ta ett föräldraansvar för barnet, jfr SOU 2022:38) och flera andra familjekonstellationer. Barn kan även ha föräldrar som bor eller arbetar i ett annat land än Sverige. De flesta barn bor tillsammans med båda föräldrarna. Den vanligaste hushållsformen är sammanboende föräldrar med två barn. Närmare 83 procent av samtliga personer i barnhushåll (individer i åldrarna 0–64 år, dvs. både vuxna och barn) bor i hushåll där de vuxna är sammanboende. Ungefär en fjärdedel av alla barn har föräldrar som har separerat eller aldrig har bott tillsammans. Två av tio familjer har en ensamstående förälder. Av samtliga ensamståendehushåll med barn är 70 procent kvinnor och 30 procent män. Knappt en av tio familjer är en ombildad familj, dvs. en familj där en eller båda föräldrarna har barn från ett tidigare förhållande. Barn till föräldrar som inte bor tillsammans bor i stor uträkning växelvis hos föräldrarna. Uppskattningsvis bor 159 000 barn växelvis (Försäkringskassan, Delrapportering regeringsuppdrag om resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2023).

Barnfamiljernas levnadsförhållanden och synen på föräldraskap har förändrats sedan föräldraförsäkringen infördes 1974. När föräldraförsäkringen infördes bestod en familj i de allra flesta fall av vad som ofta benämns som en kärnfamilj, dvs. en familj där föräldrarna är sammanboende och alla barn är föräldrarnas gemensamma. I dag ser barns familjesituation mer olika ut. Samtidigt som behovet av föräldrapenningsförmåner kan variera medför regelverkets konstruktion att vissa familjer kan ha begränsade möjligheter att använda förmånerna. För familjer där fler än två personer utövar en föräldraroll finns begränsningar i möjligheterna att använda föräldrapenning. Det har bl.a. att göra med att enbart två personer kan vara vårdnadshavare för ett barn. Det finns dock familjekonstellationer där både tre och fyra personer utövar en föräldraroll till ett barn. Det kan exempelvis röra sig om ett kvinnligt samkönat par där den ena kvinnan blir gravid genom privat insemination som genomförs tillsammans med en manlig vän och där alla tre personer önskar utöva en föräldraroll, eller två samkönade par som får barn tillsammans och där alla fyra utövar en föräldraroll. Det händer att två samkönade par som får barn tillsammans väljer gemensam vårdnad om barnet och att den biologiska föräldern i respektive par således är barnets vårdnadshavare. De personer som är vårdnadshavare kan då avstå föräldrapenningsdagarna till respektive partner om han eller hon uppfyller kraven i socialförsäkringsbalken för att

likställas med en förälder, dvs. är gift och stadigvarande sammanbor med vårdnadshavaren eller om han eller hon är sambo med vårdnadshavaren. På så sätt kan fyra personer (två vårdnadshavare och två personer som likställs med föräldrar) ta ut föräldrapenning. De situationer då det saknas en möjlighet att få föräldrapenning är när vårdnadshavaren och hans eller hennes partner inte önskar att varaktigt sammanbo.

En förälder som ensam har vårdnaden om ett barn har som tidigare nämnts en egen självständig rätt till alla dagar med föräldrapenning. För dessa föräldrar kan livssituationen se mycket olika ut. En situation kan vara att det finns två biologiska föräldrar som inte lever tillsammans och där endast den ena föräldern har vårdnaden om barnet men båda har ett samarbete om barnet och ger varandra stöd och avlastning. Vårdnadshavaren kan då avstå dagar till den andra föräldern. I en annan situation kan den förälder som har vårdnaden om barnet vara sambo med en person som inte är biologisk förälder till barnet och som kan få möjlighet att få föräldrapenning för de dagar som vårdnadshavaren avstår. En förälder som är helt ensam om att ta hand om sitt barn kan dock ha en svårare situation, eftersom det inte finns någon annan förälder, eller därmed likställd, som är tillgänglig för barnet, varken ur ett ekonomiskt eller vårdande perspektiv. I dessa fall kan det förhållandet att föräldrapenning inte kan lämnas till en annan person än en förälder eller likställd förälder vara ett problem. Om en ensamstående förälder blir sjuk och inte kan vårda sitt barn finns det genom den utvidgade rätten till tillfällig föräldrapenning en möjlighet för en annan person än föräldern att, fram till barnet är tre år, få tillfällig föräldrapenning för att vårda barnet i stället för föräldern. Någon motsvarande möjlighet finns dock inte inom föräldrapenningen för en ensamstående förälder som är frisk men som har behov av avlastning och stöd av en annan person i vården av barnet.

I vissa fall kan, trots att föräldrarna har gemensam vårdnad, endast en av föräldrarna ensam ha faktisk vård om barnet. Så kan vara fallet när en av föräldrarna inte är bosatt i Sverige och inte heller arbetar här. I ett sådant fall får den andra föräldern samtliga föräldrapenningdagar för barnet. Detsamma gäller om en förälder på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning varaktigt saknar förmåga att vårda barnet. Även bland dessa föräldrar kan det finnas de som är helt ensamma om den faktiska vården av barnet och som kan ha behov av avlastning och stöd av en annan person men där nuvarande regelverk inte ger utrymme för att lämna föräldrapenning till en annan person.

Barns boende efter en separation kan också påverka möjligheterna och behoven av att använda föräldrapenning. Efter en separation är det vanligare att barn bor huvuddelen av tiden hos mamman än hos pappan. Växelvist boende förekommer alltför oftare, men det är vanligare bland äldre än bland yngre barn.

Ett behov av att involvera fler i vården om barnet, att få hjälp och avlastning under avbrott i föräldradedigheten eller senare i barnets liv kan finnas i många familjekonstellationer. Behoven varierar, över tid och mellan olika familjer beroende på livssituation.

5 En möjlighet att överlåta föräldrapenning införs

5.1 En vårdnadshavare bör få överlåta rätten till föräldrapenning till en annan försäkrad

Regeringens förslag: En vårdnadshavare ska efter skriftlig anmälan till Försäkringskassan få överlåta sin rätt till föräldrapenning till någon annan som är försäkrad för sådan förmån. I anmälan ska det anges vilka ersättningsnivåer som överlåtelsen avser.

Överlåtelse av föräldrapenning ska få avse en tid om högst 90 dagar för varje barn. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn ska vardera föräldern ha rätt att överlåta 45 dagar. En förälder som har ensam vårdnad om ett barn ska ha rätt att överlåta samtliga 90 dagar.

Överlåtelse av rätten till föräldrapenning ska inte få avse sådan tid som är reserverad för vardera föräldrarnas uttag av föräldrapenning.

Vid tillämpning av bestämmelserna om föräldrapenning ska den som har fått rätten till föräldrapenning genom en överlåtelse likställas med en förälder när det gäller den överlåtna förmånen.

Den som har fått rätten till föräldrapenning genom en överlåtelse ska inte i sin tur få avstå eller överlåta rätten till förmånen till någon annan försäkrad.

Den som har avstått eller överlåtit rätten till föräldrapenning ska få återta avståendet eller överlåtelsen för dagar som inte har utnyttjats.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att antalet dagar som ska vara möjliga att överlåta ska variera med barnets ålder. Utredningens förslag innebär att färre dagar (88 dagar) per barn ska kunna överlåtas. Utredningen lämnar inte något förslag om anmälan om överlåtelse av föräldrapenning. Utredningens förslag har en annan lagteknisk utformning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som uttalar sig om förslaget till utökning av överlåtelserätten är positiva till förslaget, däribland *Folkhälsomyndigheten*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Svenskt Näringsliv*, *Företagarna*, *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*, *Sveriges Kvinnolobby* och *Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL)*. *Arbetsgivarverket* anser att det kan uppstå gränsdragningsproblematik mellan vad som kan anses vara förvärvsarbete och vård av barn men godtar förslaget. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* lämnar en liknande synpunkt om att överlåtelsemöjligheten skulle kunna användas för att betala företag eller privatpersoner för att vårda barn. *Arbetsgivarverket*, *Jämställdhetsmyndigheten* och *Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet* lyfter farhågan att män i högre utsträckning än kvinnor kommer

att överlåta föräldrapenning och att det kan motverka en mer jämställd fördelning av föräldraledigheten. Några instanser anser att alternativa modeller kan övervägas. *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)* och *RFSL* vill att alla som har föräldraansvar för barnet ska kunna dela på föräldraledigheten och att en utökning av antalet personer som ses som föräldrar ska göras i föräldrabalken. Även *LO* ser en ändring av föräldrabalkens bestämmelser om vårdnadshavare som en alternativ lösning. Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet förespråkar att enbart ensamstående föräldrar ska kunna få överlåta föräldrapenning till en annan försäkrad. Arbetsgivarverket förespråkar att en mer begränsad krets av vårdnadshavare, särskilt de med ensam vårdnad, på förhand ska få anmäla ett antal personer till vilka föräldrapenning ska kunna överlåtas. *Föreningen för frivilligt ensamstående föräldrar med donation (Femmis)* ser det däremot som positivt att förslaget omfattar samtliga vårdnadshavare och att det är upp till vårdnadshavaren att avgöra vem föräldrapenningen ska överlåtas till. *Malmö stad* framhåller att om barnet är omhändertaget enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad *LVU*, bör socialtjänsten få möjlighet att ansvara för överlåtelsen, så att exempelvis en familjehemsförälder kan få föräldrapenning.

Sveriges Ingenjörer ser positivt på förslaget om att ett begränsat antal dagar ska kunna överlåtas, något som även Arbetsgivarverket instämmer i. Även Sveriges Kvinnolobby och *TCO* tillstyrker förslaget om ett begränsat antal dagar. *Femmis* och *Sveriges Makalösa föräldrar* vill i stället se att fler dagar kan överlåtas i syfte att underlätta livspusslet. Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget om en jämn fördelning av det totala antalet dagar som är möjliga att överlåta när barnet har två vårdnadshavare och även att reserverade dagar inte ska gå att överlåta.

SACO är positiv till förslaget om att dagar som överlåtit men inte använts ska kunna återtas och att personen som fått föräldrapenning genom en överlåtelse inte i sin tur ska kunna avstå eller överlåta föräldrapenning. Övriga instanser kommenterar inte det förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Det finns ett behov av att kunna överlåta föräldrapenning

Sverige har en generös föräldraförsäkring som tillsammans med en väl utbyggd barnomsorg ger goda förutsättningar för föräldrar att förvärvsarbeta. Familjer ser dock olika ut och har olika behov när det gäller föräldraledighet. Mer än vart femte barn växer upp i en annan familjekonstellation än den med båda sina rättsliga föräldrar. Det finns i dag möjligheter för fler än barnets föräldrar att använda föräldrapenning. Det finns dock begränsningar i flexibiliteten och i föräldrarnas valfrihet när det gäller möjligheten att involvera fler vuxna i barnets liv.

Föräldrapenning kan lämnas till den som är förälder till barnet. Enligt 11 kap. 4 § socialförsäkringsbalken, förkortad *SFB*, likställs vissa personer med en förälder vid tillämpning av bestämmelserna om föräldrapenningsförmåner (föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning). Det rör sig om förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern, förälders sambo, särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet och blivande adoptivförälder. Det är barnets vårdnadshavare som har rätt till

föräldrappening och kan välja att avstå dagar till den andra föräldern eller till en person som likställs med förälder. Det är däremot inte möjligt att överlåta den rätten till andra anhöriga, t.ex. mor- eller farförälder, en syster, en annan nära anhörig eller vän.

Enligt regeringen finns det skäl att ge föräldrar fler verktyg och ökade möjligheter att använda föräldrappeningen flexibelt.

En möjlighet för en vårdnadshavare att kunna överlåta dagar med föräldrappening till en annan person än en förälder eller därmed likställd har flera fördelar. De familjekonstellationer som i dag har begränsade möjligheter att använda föräldrappening ges därigenom ökade möjligheter att dela vården av barnet med flera vuxna. Som flera remissinstanser framhåller, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Folkhälsomyndigheten*, *ISF*, *TCO*, *SACO*, *Svenskt Näringsliv*, *RFSL* och *RFSU*, kan en sådan anpassning öka föräldrars möjligheter att kombinera familjeliv och arbetsliv och även gynna barnets kontakt med de personer som står det nära. Regeringen anser därför att vårdnadshavare bör ges möjlighet att få överlåta en del av sin rätt till föräldrappening till en person som inte är barnets förälder eller likställd med en förälder. En sådan möjlighet stärker valfriheten och kan öka förutsättningarna att kombinera familjeliv och högt arbetskravsdeltagande.

Vem ska ha möjlighet att överlåta föräldrappening?

Frågan är därefter om denna möjlighet ska gälla för samtliga vårdnadshavare eller en mer begränsad krets. *Arbetsgivarverket* föreslår att möjligheten till överlåtelse ska begränsas till dels de med ensam vårdnad som är en lätt definierad krets, dels familjekonstellationer där fler än en person identifierar sig som förälder. *Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet* anser att möjligheten bör begränsas till ensamstående föräldrar. *RFSL*, *Femmis*, *Sveriges Makalösa föräldrar* och *Föreningen Sveriges socialchefer (FSS)* betonar särskilt fördelarna för barn som har en förälder som är ensam i vården av barnet. *FSS* tillägger att det är en trygghet för barn att ha nära relationer till flera vuxna och en fördel om sådana relationer grundläggs tidigt i barnets liv. *Femmis* å sin sida välkomnar att det är en generell lösning, som inte enbart gäller ensamstående eller personer i särskilt utpekade situationer. Flera remissinstanser, som *LO* och *Arbetsgivarverket*, framhåller fördelarna med att förslaget även skulle vara till hjälp i familjekonstellationer där fler har ett föräldraansvar.

Regeringen konstaterar att en utökad möjlighet för en vårdnadshavare att lämna en del av sina egna dagar med föräldrappening till en annan person än en förälder eller likställd förälder skulle ge ensamstående föräldrar en förbättrad möjlighet att få hjälp och avlastning av en närstående i vården av barnet. För den som är ensam i vården av barnet, där någon annan förälder eller därmed likställd inte finns med i bilden, blir det lättare att dela omsorgen om barnet, låta någon annan få insyn i dagliga rutiner och kunna återgå till exempelvis studier eller arbete. Det kan konstateras att andelen kvinnor med ensam vårdnad om ett barn är avsevärt högre än motsvarande andel för män. Dessutom är fler kvinnor ensamstående än vad som är fallet för män och det är även en högre andel av barnen som bor på heltid hos en kvinna än hos en man. Kvinnor har

därmed ofta ett större ansvar för barn och de kan dessutom sakna någon att avstå föräldrapenningdagar till enligt nuvarande regelverk. Regeringen bedömer därför att en överlåtelsemöjlighet i många fall kan anses vara särskilt värdefull för kvinnor.

En överlåtelsemöjlighet skulle enligt regeringen även vara värdefull i familjer där en av föräldrarna är förhindrad att vårda barnet med föräldrapenning på grund av sjukdom eller där en av föräldrarna inte är försäkrad i Sverige och därmed inte har rätt till föräldrapenning. Det kan exempelvis handla om att föräldrarna bor i olika länder och att den förälder som är bosatt i Sverige kan få hjälp att vårda barnet av en släkting eller en annan person som är bosatt eller arbetar i Sverige och som står barnet nära.

I familjer där fler än två vuxna personer utövar en föräldraroll skulle existerande hinder i hur föräldrapenning och föräldraledighet kan fördelas minska med en utökad möjlighet att överlåta föräldrapenning. För den som inte är förälder eller vårdnadshavare till barnet krävs i dag exempelvis sammanboende med en förälder.

En utökad möjlighet att lämna dagar till en annan person än en förälder eller likställd förälder skulle enligt regeringens bedömning vara värdefullt även för andra familjer. Det skulle kunna underlätta vardagen för många barnfamiljer om till exempel en far- eller morförälder eller en annan närstående ges möjlighet att vårda barnet i föräldrarnas ställe, exempelvis om föräldern behöver fullfölja studier, något som CSN instämmer i. Det kan också handla om situationer där en förälder vill gå tillbaka till förvärvsarbete tidigare än vad som annars hade varit möjligt.

Även för egenföretagare är ökad flexibilitet av stor vikt, vilket *Företagarna* framhåller särskilt. Nyttjandet av föräldrapenning är lägre för egenföretagare än för anställda, särskilt hos män. Företagare kan ha svårt att ha verksamheten vilande under föräldraledigheten och därför välja att inte nyttja föräldrapenning eller enbart använda en begränsad del. När en eller båda föräldrarna är i behov av hjälp med vården av barnet för att de önskar eller har behov av att upprätthålla till exempel affärskontakter och egen verksamhet under kortare avbrott i föräldraledigheten kan de ha stor hjälp av den ökade flexibilitet som förslaget innebär.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att det saknas skäl att begränsa kretsen av vårdnadshavare som ska ha möjlighet att överlåta föräldrapenning till en person som inte är barnets förälder eller likställd med en förälder.

RFSU föreslår som ett alternativ till förslaget att en möjlighet till dispens för överlåtelse till någon annan än en förälder eller likställd förälder införs i vissa situationer. Att utforma regler för dispens skulle dock enligt regeringens uppfattning innebära svåra gränsdragningsproblem och kan också medföra en administrativt betungande hantering. Ett dispensförfarande bör därför undvikas.

LO framför farhågan att förslaget gör det möjligt för föräldrar att via försäkringen betala företag eller privatpersoner för att ta hand om deras små barn. Arbetsgivarverket framför liknande farhågor om att andra vårdar barn för pengar samt att det finns risk för gränsdragningsproblem mellan vad som kan anses som förvärvsarbete eller inte i sammanhanget. Regeringen vill i detta sammanhang framhålla att det i den tillfälliga föräldrapenningen redan i dag finns flera möjligheter för föräldrar att låta någon annan än en förälder vårda barnet, utan att syftet med försäkringen

urholkas. Föräldrarna är fortfarande de som i hög utsträckning själva använder försäkringen och vårdar barnet. Någon risk för att marknadselement introduceras i försäkringen har inte realiserats. Att införa en liknande regel inom föräldrapenningen som inom den tillfälliga föräldrapenningen skulle i sammanhanget inte utgöra någon större principiell skillnad. Risken för att en överlåtelsemöjlighet skulle möjliggöra att föräldrapenning användas som betalningsmedel för utförda tjänster, t.ex. till en professionell barnvårdare bedöms också som liten. Ett av de grundläggande kraven för rätt till föräldrapenning enligt 12 kap. 2 § SFB är att föräldern avstår från arbete eller inte förvärvsarbetar. En egenföretagare eller någon som är anställd av ett företag kan därför inte ta emot föräldrapenning för sådant omsorgsarbete med mindre än att den avstår arbete i företaget under den tid han eller hon vårdar barnet. Det skulle möjligtvis kunna uppstå gränsdragningsproblem, om någon systematiskt får föräldrapenning överlåten på sig under flera perioder i rad från flera olika föräldrar, men incitamenten att använda föräldrapenning på det sättet torde vara låga eftersom det på grund av ersättningsnivåerna inom föräldrapenningen skulle innebära en inkomstförlust i förhållande till annat, avstått arbete, eller, för den som saknar en sjukpenninggrundande inkomst, en förhållandevis låg inkomst av föräldrapenning. Till detta kommer att vårdnadshavarna och den som får föräldrapenning överlåten på sig skulle behöva ansöka hos Försäkringskassan för att få ersättning. Handläggningstid och fasta utbetalningsdagar torde också göra att incitamenten är låga att använda föräldrapenning enbart som ett betalningsmedel. Ett sätt att minska risken för missbruk eller att en överlåtelsemöjlighet används på ett sätt som inte är avsett är att begränsa antalet dagar som kan överlåtas till en annan person. Regeringen avser att följa utvecklingen och se hur en sådan regel används (se vidare avsnitt 5.3). Det ska vidare framhållas att det fortfarande är vårdnadshavarna som har en självständig rätt till föräldrapenning och som skulle bestämma om ett överlåtande ska göras. Regeringen anser inte att förslaget om överlåtelse av föräldrapenning innebär att föräldraförsäkringen som sådan förlorar sin karaktär av en försäkring för föräldrar som avstår förvärvsarbete för att vårda barn. Det bör betonas att om någon tar emot föräldrapenning trots att han eller hon arbetar, eller inte vårdar barnet i den utsträckning som det krävs, är det fråga om fusk, oavsett vem som tar emot föräldrapenningen.

Arbetsgivarverket framför att en utvidgad rätt att avstå föräldrapenning kan motverka en mer jämställd fördelning av föräldraledighet om den leder till att de föräldrar (oftast papporna) som inte tar ut föräldrapenning kommer att avstå föräldrapenning i högre utsträckning än vad som annars hade skett. Utifrån hur föräldrapenningen för närvarande fördelas mellan män och kvinnor kan det inte uteslutas att en del av de dagar som blir möjliga att överlåta kommer att tas ut av en annan kvinna, t.ex. en mormor, syster eller farmor snarare än en morfar, bror eller farfar. Det kan dock konstateras att de dagar som i dag inte tas ut av män, i hög utsträckning i stället tas ut av den andra föräldern, oftast en kvinna. Att fler får möjlighet att använda föräldrapenning som annars ändå skulle ha avståtts kan inte mer än marginellt påverka den totala fördelningen av föräldrapenning. En överlåtelsemöjlighet skulle också kunna främja en mer jämn fördelning av föräldrapenningen, om de dagar som annars skulle ha tagits ut av en kvinna

med ensam vårdnad om ett barn i stället tas ut av en närstående man. Vilket uttagsmönster som blir det dominerande är svårt att förutse. Behovet av en överlåtelsemöjlighet borde främst vara koncentrerat till vissa familjekonstellationer och vissa särskilda situationer. Att ge dessa familjer mer lika möjligheter att välja hur de vill fördela föräldrapenningen är prioriterat. Fördelarna med att införa en överlåtelsemöjlighet bedöms därför som betydligt större än de eventuella negativa effekter en sådan möjlighet skulle kunna ha på fördelningen av föräldrapenningdagarna mellan män och kvinnor på ett aggregat plan.

Sammanfattningsvis anser regeringen att det bör införas en möjlighet att överlåta föräldrapenning till någon som inte är förälder eller därmed likställd och att den möjligheten bör omfatta alla vårdnadshavare, inte enbart ensamstående eller någon annan utpekad grupp. Föräldrar ges genom en sådan möjlighet fler verktyg för att kombinera föräldraskap och arbetsliv. I bedömningen har även vägts in att en överlåtelsemöjlighet kan ha positiva konsekvenser för de barn som omfattas. Det kan vara en trygghet för barn att ha nära relationer till flera vuxna. Det är också en fördel om sådana relationer kan grundläggas tidigt i ett barns liv. Föreningen Sveriges socialchefer påpekar att för barn i familjer där flera vuxna utövar en föräldraroll, skulle förslaget underlätta möjligheterna till anknytning och till att bygga upp och behålla nära och långvariga relationer samt att få en vardaglig kontakt och insyn i förskole- och skolverksamhet. Samtidigt som en utökad möjlighet att lämna dagar med föräldrapenning till en annan person bedöms vara värdefull är det i någon mån osäkert i vilken omfattning en sådan möjlighet kommer att användas. Antalet fall där föräldrapenning för ett barn lämnats till fler än två mottagare är enligt den statistik som Försäkringskassan tagit fram begränsade. Även om en utökad överlåtelsemöjlighet skulle användas i en begränsad omfattning bedöms den vara mycket värdefull för vissa grupper. Det finns också ett behov av att ge familjer i olika konstellationer och situationer mer lika möjligheter att delta i vården av barnet.

Regeringen föreslår att en förälder genom en skriftlig anmälan till Försäkringskassan ges möjlighet att överlåta sin rätt till föräldrapenning. Samma förfarande ska gälla som när en förälder avstår föräldrapenning till förmån för en annan förälder. Vid anmälan ska föräldern också på samma sätt som vid avstående ange vilka ersättningsnivåer (grundnivå, sjukpenningnivå eller lägstnivå) som överlåtelsen avser.

Begreppet vårdnadshavare ändras inte

LO, som tillstyrker förslaget, framför att det kan finnas alternativa modeller att överväga. LO lyfter exempelvis att fler än två personer skulle kunna registreras som vårdnadshavare till ett barn och att föräldrapenningen fördelas jämnt mellan dessa, något som även RFSU och Jämställdhetsmyndigheten ser som en lösning för att inkludera fler familjekonstellationer i möjligheten att dela föräldrapenning.

I föräldrabalken fastslås att ett barn står under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, om inte domstolen har anförtrött vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare eller åt en tillfällig vårdnadshavare (6 kap. 2 § första stycket). Den som har vårdnaden om ett barn har bl.a. ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till

att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran blir tillgodosedda. Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Frågan om fler än två personer ska kunna vara vårdnadshavare för ett barn omfattas inte av detta lagstiftningsarbete. Med en utökad möjlighet till överlåtelse av föräldrapenning möjliggörs att fler än två personer kan involveras i omvårdnaden av barnet.

Föräldrapenning ska kunna överlåtas till en annan försäkrad

I likhet med vad som gäller inom den tillfälliga föräldrapenningen bör det vara vårdnadshavaren själv som avgör vem som föräldrapenningen ska överlåtas till. I detta instämmer särskilt Femmis. Det får anses som självklart att vårdnadshavaren kommer att välja en person som i någon mening är närstående, dvs. en person som barnet och föräldern har förtroende för och som är lämpad för uppgiften.

RFSL anser att de som inte är vårdnadshavare till ett barn i stället ska ges möjlighet att anmäla sig till Försäkringskassan för att få likställas med en förälder, och att vårdnadshavaren ska bekräfta detta. Därefter bör alla som likställs med en förälder ges samma möjlighet att ta del av föräldraförsäkringen som vårdnadshavarna. Även Arbetsgivarverket framför att kretsen som dagar kan avstås till skulle kunna begränsas genom ett anmälningsförfarande. Ett anmälningsförfarande skulle dock förutsätta att det på förhand är givet vem som ska vårda barnet och därmed göra det svårare för en vårdnadshavare att överlåta dagar och minska flexibiliteten i regelverket. Det är inte heller säkert att överlåtelserna skulle minska med ett anmälningsförfarande som begränsar antalet personer till vilka överlåtelse kan ske, eftersom det troligen blir ett fåtal personer som vårdnadshavarna har i åtanke för en överlåtelse. Krav på registrering i förväg skulle också kunna utgöra en begränsning eftersom familjesituationer kan komma att ändras över tid. Att en förälder skulle vara tvungen att anmäla i förväg kan också medföra onödig administration i de fall föräldern sedan aldrig behöver nyttja möjligheten. Regeringen ser mot denna bakgrund att det inte finns anledning att uppställa några krav på registrering i förväg, på släktskap, sammanboende, anmält föräldraansvar eller annan mer eller mindre formell anknytning mellan föräldern och den aktuella personen.

Den person som föräldrapenning kan överlåtas till ska vara försäkrad för föräldrapenning på grund av bosättning eller arbete. Vem som är försäkrad i Sverige på grund av bosättning eller arbete framgår av bestämmelserna i 4–6 kap. SFB. Överlåtelsemöjligheten är inte begränsad till bara en person utan flera personer kan komma i fråga för överlåtelse för samma barn.

Familjehemsföräldrar och föräldrapenning

Rätten till föräldrapenning tillkommer ett barns vårdnadshavare. En familjehemsförälder, som inte är vårdnadshavare, har inte någon självständig rätt till föräldrapenning för ett barn i familjehemmet. Det är enligt nuvarande regelverk inte heller möjligt för vårdnadshavaren att avstå föräldrapenning till en familjehemsförälder om han eller hon inte samtidigt är förälder eller en person som likställs med förälder. Eftersom det vid en placering av ett barn för vård eller boende utanför det egna

hemmet i första hand ska övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående kan detta någon gång vara fallet. I andra fall ger förslaget om rätt till överlåtelse vårdnadshavaren möjlighet att överlåta föräldrapenning till en familjehemsförälder.

Malmö stad resonerar kring vårdnadshavarens bestämmanderätt om föräldrapenning, exempelvis vid placering av barn mot förälders vilja enligt LVU. Malmö stad anser att en bestämmelse bör införas som möjliggör att socialtjänsten ansvarar för överlåtelse om vårdnadshavaren inte vill överlåta föräldrapenning på familjehemsföräldern. Motivet till en sådan bestämmelse anges vara att kostnader för vård av barn kan falla på socialtjänstens ansvar.

Förslaget om möjlighet till överlåtelse är avsett att ge ökad flexibilitet och valfrihet. Om vårdnadshavaren vill överlåta föräldrapenning till en familjehemsförälder ska det därmed vara möjligt. Det bör dock inte vara obligatoriskt. Regeringen anser att det även fortsatt bör vara barnets vårdnadshavare som har rätten till föräldrapenning. En bestämmelse med innebörden att socialtjänsten i vissa fall ska kunna överlåta rätten till föräldrapenning, i stället för vårdnadshavaren, bör således inte införas. En familjehemsförälder bör inte heller likställas med en förälder när det gäller föräldrapenning.

Högst 90 dagar för varje barn bör få överlåtas

Utredningen föreslår en ny modell för hur föräldrapenning ska tilldelas föräldrarna och även nya åldersgränser. Utredningen föreslår utifrån den nya modellen att högst 60 dagar för varje barn ska kunna överlåtas fram till det att barnet fyller tre år. Efter denna tid och fram till dess att barnet har fyllt tio år föreslår utredningen att det ska vara möjligt att överlåta högst fyra dagar per år fram till barnets tioårsdag. Innebörden av en överlåtelse är att en person som inte har någon egen rätt till föräldrapenning för ett barn ges rätt till dagar i stället för föräldern. Någon rätt till ytterligare dagar med föräldrapenning när en annan försäkrad vårdar barnet är det alltså inte fråga om.

TCO tillstyrker utredningens förslag om dagantal som kan överlåtas. *Sveriges Kvinnolobby* tillstyrker att 60 dagar kan överlåtas. RFSL vill se minst 90 dagar, Femmis anser att överlåtelse bör vara möjlig för fem månader och Sveriges Makalösa föräldrar anser att alla utom de reserverade dagarna ska kunna överlåtas.

Utredningens förslag om en ny modell för föräldrapenning har inte genomförts och omfattas inte heller av detta lagstiftningsärende. Förslaget om överlåtelse av föräldrapenning behöver därför anpassas till gällande regelverk för föräldrapenning i fråga om åldersgränser och dagantal. För barn födda 2014 eller senare gäller att huvuddelen av föräldrapenningen ska användas före barnets fyraårsdag. Efter den tidpunkten får maximalt 96 av de totalt 480 dagarna användas. Det innebär att från den tidpunkten är möjligheten till ersättning för föräldraledighet begränsad. Föräldrapenningen för barn födda 2014 eller senare får användas fram till dess att barnet har fyllt tolv år eller har avslutat det femte skolåret i grundskolan om detta infaller senare.

I likhet med utredningen anser regeringen att antalet dagar som kan överlåtas bör bestämmas med hänsyn till att föräldrarna kan ha skiftande

behov av att lämna dagar till en annan person. Det är viktigt att försäkringen kan ta hänsyn till de olika förutsättningar som föräldrar möter i yrkeslivet, varierande behov beroende på familjesituation och barns behov liksom de förändringar i behov och önskemål som kan ske över tid.

Särskilt utmanande att kombinera arbetsliv och familjeliv kan det vara för ensamstående föräldrar. För att de ska få en reell möjlighet till stöd och avlastning bör därför antalet dagar inte vara för snålt tilltaget. Det är samtidigt rimligt att utgå från att vårdnadshavarna i de allra flesta fall vill använda den största delen av dagarna själva, eller att dagar som inte tas ut av föräldern själv i stor utsträckning kommer att avstås till den andra föräldern eller till en person som likställs med en förälder.

Regeringen anser att högst 90 föräldrapenningdagar för varje barn bör kunna överlåtas på någon annan försäkrad. Detta får anses tillgodose de flesta behov av överlåtelse till någon annan än förälder eller därmed likställd. En begränsning i överlåtelsemöjligheten kan även medföra en minskad risk att möjligheten används på ett sätt som inte är avsett eller får oönskade effekter på jämställdheten mellan män och kvinnor. Att det är positivt att begränsa antalet dagar som ska kunna överlåtas instämmer exempelvis Arbetsgivarverket och Sveriges Ingenjörer i.

I likhet med utredningen anser regeringen att möjligheten att överlåta föräldrapenning inte ska avse sådana dagar som är reserverade för vardera föräldrarnas uttag av föräldrapenning. Detta motsvarar vad som gäller i fråga om avstående av föräldrapenning till annan förälder eller därmed likställd. Ingen remissinstans har haft någon invändning i denna del.

Regeringen ser inte någon anledning att reglera överlåtelsemöjligheten utifrån barnets ålder, även om det finns något begränsade möjligheter att använda föräldrapenning efter barnets fyraårsdag. Utan åldersgräns skapas större flexibilitet för föräldrarna och regelverket blir mer överskådligt.

En förälder som har ensam vårdnad om ett barn föreslås ha rätt att själv överlåta alla dagarna. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn föreslås vardera föräldern ha rätt att överlåta hälften av dagarna. På så sätt begränsas även farhågan som vissa remissinstanser uttrycker, att män i högre utsträckning än kvinnor kommer att nyttja överlåtelsemöjligheten. Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget.

Enligt rättspraxis finns det inget som hindrar att en förälder som har avstått föräldrapenningdagar till den andra föräldern vid ett senare tillfälle tar tillbaka dagar som inte har nyttjats (HFD 2014 ref. 16). Enligt regeringen bör detta gälla även för sådana dagar som överlåtits till en annan försäkrad. En bestämmelse med denna innebörd föreslås därför. Även återtagande av föräldrapenning som har avståtts till förmån för en annan förälder omfattas av bestämmelsen. Rättspraxis kodifieras således i detta avseende.

Den som har fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse ska likställas med en förälder i fråga om den överlåtna förmånen

Bestämmelserna om föräldrapenning i socialförsäkringsbalken bör i huvudsak gälla även för den person som vårdnadshavaren överlåter dagar till. Den försäkrade bör därför likställas med en förälder när det gäller den föräldrapenning som har överlåtits. Ett grundläggande krav är exempelvis att personen är försäkrad för föräldrapenning i Sverige. Det innebär även

att en person som får dagar genom överlåtelse måste uppfylla villkoret i 12 kap. 3 § SFB om att till huvudsaklig del faktiskt vårda barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder. Det innebär även att ersättningens storlek beräknas utifrån förutsättningarna för den person till vilken rätten till föräldrapenning har överlåtits. Vidare innebär det bl.a. att personen måste uppfylla det s.k. 240-dagarsvillkoret i 12 kap. 35 § SFB för att föräldrapenning ska lämnas på sjukpenningnivå under de första 180 dagarna som nyttjas för barnet. Villkoret tillkom för att en blivande förälder inte skulle påbörja ett förvärvsarbete under graviditeten enbart i syfte att få en högre föräldrapenning (prop. 1984/85:78 s. 59). Även om risken för sådan planering torde vara försumbar i de fall föräldrapenning överläts till en annan försäkrad bör särlösningar som komplicerar tillämpning och handläggning, såväl som förståelse för regelverket undvikas. Av förenklingsskäl bör därför villkoret även gälla vid överlåtelse av föräldrapenning. Även det förhållandet att en vårdnadshavare som inte själv uppfyller 240-dagarsvillkoret annars skulle kunna avstå dagar i början av ledigheten för att delvis kringgå denna bestämmelse, utan att den som använder föräldrapenningen ställs inför samma krav, talar för att villkoret bör gälla.

I ett avseende bör det dock göras undantag från bestämmelserna om föräldrapenning för den person som vårdnadshavaren överlåter dagar till. Den person som har fått rätt till föräldrapenning överlåten till sig bör inte i sin tur få avstå eller överlåta dagarna till en annan förälder eller en annan försäkrad. Detta motsvarar vad som gäller vid överlåtelse av tillfällig föräldrapenning enligt 11 kap. 6 § andra stycket SFB.

5.2 En arbetstagare som har fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse ska ha rätt till föräldraledighet

Regeringens förslag: En arbetstagare som har fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse ska ha rätt till ledighet från sin anställning under den tid då han eller hon får sådan förmån.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens. Utredningen lämnar dock inte något förslag till komplettering av den upplysningsbestämmelse som anger vilka former av föräldraledighet som finns.

Remissinstanserna: Ett fåtal instanser kommenterar förslaget. *TCO* och *DIK* tillstyrker rätten till ledighet i den aktuella situationen. *Svenskt Näringsliv* är positivt, men lämnar synpunkter om rätten att dela upp ledigheten i tre perioder per kalenderår, om samrådsskyldighet och om anmälningskravet. *SACO*, *DIK* och *Sveriges Ingenjörer* vill se förtydliganden av tillämpningen av missgynnandeförbudet i föräldraledighetslagen (1995:584), förkortad FLL, för de som får föräldrapenning genom en överlåtelse.

Skälen för regeringens förslag: Den som får rätt till föräldrapenning enligt förslaget om möjlighet till överlåtelse av föräldrapenning bör också ges rätt att vara ledig från sitt arbete under den tid som han eller hon får sådan ersättning. Rätten till ledighet bör gälla dels under hel ledighet med

föräldräpenning som överlåtits, dels när arbetstagaren får överlåten föräldräpenning för del av dag.

Eftersom en annan krets än föräldrar omfattas av förslaget bör det av tydlighetsskäl även göras en komplettering av den upplysningsbestämmelse som anger vilka former av föräldraledighet som finns.

Regeringen föreslår inte någon ytterligare ändring av föräldraledighetslagen till följd av förslaget om överlåtelsemöjlighet. Det innebär bl.a. att bestämmelserna i 10 § om antalet ledighetsperioder och i 13 § om att arbetstagaren ska anmäla föräldraledighet i viss tid före ledigheten kommer att gälla. *Svenskt Näringsliv* framför att den utvidgade rätten till överlåtelse kan påverka arbetsgivarnas planeringsförutsättningar negativt. *Svenskt Näringsliv* föreslår därför att möjligheten att dela upp ledigheten på tre perioder per kalenderår bör begränsas, att det bör råda en förstärkt samrådsskyldighet om ledighetens förläggning och att kravet på anmälan av föräldraledigheten inte ska få understiga två månader.

Förslaget att överlåta föräldräpenningdagar till en annan försäkrad innebär inte att rätten till föräldräpenning totalt sett ökar, sett till frånvaron på hela arbetsmarknaden. I någon mån kan dock planeringsförutsättningarna komma att påverkas eftersom kretsen arbetstagare som kan komma i fråga för ledighetsrätt utökas. Kostnaderna för viss ökad administration och försäkrad planering bedöms dock vara marginella. Skälen till detta är att utnyttjandet av överlåtelsemöjligheten kan förväntas bli begränsat och att ledigheten för arbetstagaren som fått föräldräpenning överlåten på sig i de flesta fall kommer att ersätta sådan ledighet från en anställd förälder. Det ska också framhållas att den överlåtelsemöjlighet som redan i dag finns inom den tillfälliga föräldräpenningen, såvitt framkommit, inte medfört några särskilda problem för företag och arbetsgivare. För den ledighetsrätt som följer av den föreslagna överlåtelsemöjligheten inom föräldräpenningen är dessutom arbetstagarens varselzeit för ledighet avsevärt längre än för den ledighetsrätt som följer av uttag av tillfällig föräldräpenning. Givet att förslaget om en utvidgad rätt till överlåtelse är begränsat i tid, att det har sin grund i föräldrarnas behov av flexibilitet och att särregleringar skulle komplicera regelverket ytterligare anser regeringen att de väl etablerade bestämmelserna om antalet ledighetsperioder per kalenderår (10 § FLL) och för anmälan (13 § FLL) bör kvarstå även när det gäller ledighet med överlåten föräldräpenning. Regeringen ser inte heller några skäl till en förstärkt samrådsskyldighet för förläggning av ledigheten i förhållande till vad som gäller enligt 14 § FLL. Ett annorlunda förfarande skulle dessutom i realiteten minska flexibiliteten och möjligheten för föräldern att få hjälp med vården av barnet.

SACO och några av dess förbund (*DIK* och *Sveriges Ingenjörer*) framför att de önskar förtydliganden av tillämpningen av bestämmelserna om missgynnande behandling i föräldraledighetslagen i relation till förslaget. Av 16 § FLL följer att en arbetsgivare inte får missgynna en arbetssökande eller arbetstagare av skäl som har samband med föräldraledighet vid anställning, tillämpning av löne- och andra anställningsvillkor, uppsägning och avskedande m.m. Det följer således av föräldraledighetslagen att en arbetsgivare inte får missgynna en arbetstagare för att han eller hon har nyttjat eller vill nyttja sin rätt till

föräldraledighet enligt samma lag. Det gäller även när rätten till ledighet grundar sig på att föräldrapenning har överlåtits.

5.3 Semesterlön samt uppföljning av förslagen

Regeringens bedömning: Ledighet med föräldrapenning enligt den nya bestämmelsen bör vara semesterlönegrundande.

Det bör göras en uppföljning av hur möjligheten att överlåta föräldrapenning används.

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens bedömning om uppföljning avser konsekvenserna av hela den nya modell för föräldraförsäkringen som utredningen föreslår.

Remissinstanserna: Två instanser kommenterar bedömningen om semesterlön. *Arbetsgivarverket* instämmer i bedömningen. *Svenskt Näringsliv* anser däremot att ledighet med överlåten föräldrapenning inte bör vara semesterlönegrundande.

När det gäller uppföljning av förslagen instämmer ett stort antal instanser, bland andra *Barnombudsmannen*, *ISF*, *Malmö stad*, *Länsstyrelsen i Jönköpings län*, *TCO* och *Juridiska institutionen vid Göteborgs universitet*. *Jämställdhetsmyndigheten* och *Socialstyrelsen* betonar vikten av att följa upp förslagen ur ett jämställdhetsperspektiv. *Länsstyrelsen i Örebro län* betonar barnperspektivets roll i en uppföljning.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 17 a § 3 semesterlagen (1977:480) är frånvaro från arbetet semesterlönegrundande när det gäller ledighet enligt föräldraledighetslagen i fråga om tid för vilken föräldrapenning lämnas med anledning av barns födelse eller adoption enligt 12 kap. SFB. Detta gäller under förutsättning att frånvaron för varje barn eller vid flerbarnsbörd sammanlagt inte överstiger 120 dagar eller för ensamstående förälder 180 dagar. Till skillnad från *Svenskt Näringsliv* anser regeringen att ledighet med ersättning i form av överlåten föräldrapenning bör vara semesterlönegrundande. Eftersom detta redan följer av 17 a § semesterlagen behövs det inte någon lagändring.

Vid införande av nya regler för socialförsäkringsförmåner bör det ske en uppföljning av nyttjandet och konsekvenserna. Regeringen bedömer att det bör göras även när det gäller överlåtelse av föräldrapenning. En central del i uppföljningen är konsekvenser för jämställdheten, särskilt fördelningen av föräldrapenning mellan män och kvinnor, samt vilka effekter förslaget haft för barn. De effekter som förslaget kan ha på löner, arbetskraftsdeltagande, inkomst och pension bör också följas upp.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2024.

Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

Regeringens bedömning: Det behövs inte några övergångsbestämmelser till ändringarna i föräldraledighetslagen.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ett ikraftträdande den 1 januari 2019 och att äldre föreskrifter ska gälla för föräldrapenning för barn som har fötts före ikraftträdandet.

Remissinstanserna: *RFSU*, *DIK* och *Sveriges Kvinnolobby* tillstyrker förslaget. *Försäkringskassan* framför att ikraftträdandedatumet bör anpassas till myndighetens behov av tid för förberedelser. *SKR* vill att parterna på arbetsmarknaden ska ges tid att se över eventuella konsekvenser för gällande kollektivavtalsvillkor. *Regelrådet* har inga synpunkter på ikraftträdandedatum men vill se en beskrivning av om den valda tidpunkten ger några särskilda effekter för företag.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Bestämmelserna bör träda i kraft så snart som möjligt så att föräldrar ges möjlighet till ökad flexibilitet i nyttjandet av föräldrapenning och för att möjliggöra för fler att få del i vården av barnet med föräldrapenning och tillhörande rätt till föräldraledighet. Mot bakgrund av vad *Försäkringskassan* anger om behovet av tid för viss it-anpassning och för information samt att, som *SKR* framhåller, arbetsmarknadens parter och även företagare bör ges tid för förberedelse bör förslagen enligt regeringen träda i kraft den 1 juli 2024. Ikraftträdandetidpunkten bedöms inte ha några särskilda effekter för företag. Föräldraledighet är en vanlig företeelse på arbetsmarknaden och rutinerna är för de flesta arbetsgivare väl etablerade.

Utredningens förslag innebär att de nya bestämmelserna endast ska gälla för barn som har fötts efter ikraftträdandet eller, vid adoption, när den som har adopterat barnet har fått barnet i sin vård efter ikraftträdandet. Om möjligheten till överlåtelse även skulle gälla för barn som har fötts före ikraftträdandet kan fler barn ges tillgång till fler personer som tar ett föräldraansvar för barnet. Regeringen anser därför inte att rätten till överlåtelse av föräldrapenning bör knytas till tidpunkten för barnets födelse. Överlåtelse av föräldrapenning bör i stället vara möjlig även för ett barn som har fötts eller adopterats före ikraftträdandet, om uttaget av föräldrapenning avser tid efter ikraftträdandet. Äldre föreskrifter bör fortfarande gälla för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

Föräldraledighet med överlåten föräldrapenning kommer endast att vara möjlig för tid efter ikraftträdandet. Några övergångsbestämmelser till ändringarna i föräldraledighetslagen behövs därför inte.

7 Konsekvenser av förslagen

7.1 Ekonomiska konsekvenser för staten

Införandet av en möjlighet att överlåta föräldrapenning till någon annan försäkrad kan ha vissa ekonomiska konsekvenser för staten. Utgifterna för föräldrapenning var totalt ca 32,5 miljarder kronor under 2022, varav 65 procent utbetalades till kvinnor. Utgifterna skulle kunna öka om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå överlåts till en person med en högre sjukpenninggrundande inkomst (SGI) än vad föräldern har. Huruvida det kommer att ske, och i så fall i vilken omfattning, är dock inte möjligt att beräkna. Kostnaderna skulle på motsvarande sätt kunna minska om dagar överlåts till någon som har en lägre SGI än föräldern. Kostnaderna skulle kunna öka om totalt sett fler dagar med föräldrapenning används per barn som en följd av förslagen. Även i det fallet är det inte möjligt att beräkna om och i så fall i vilken omfattning så skulle ske. En ytterligare komplikation är att det är svårt att förutse vid vilken ålder på barnet en sådan extra kostnad skulle kunna uppstå. Antalet avstående av föräldrapenning till någon som likställs med förälder är i dag mycket begränsat. Givet detta görs bedömningen att inte heller antalet överlåtelser kommer att bli särskilt högt. Sammantaget bedöms därför effekten på utgifterna för föräldrapenning och därmed tillhörande statlig ålderspension att vara marginella.

För att Försäkringskassan ska kunna ha en effektiv handläggningsprocess och en fortsatt hög automatiseringsgrad för utbetalning av föräldrapenning även för den föreslagna överlåtelsemöjligheten, så kommer vissa it-anpassningar att behöva genomföras. Försäkringskassan bedömer att införandekostnaderna blir ca 2 miljoner kronor och den löpande administrationen beräknas till ca 1 miljon kronor årligen.

Förslagen är av begränsad omfattning och förväntas inte innebära någon ökad måltillströmning för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

7.2 Konsekvenser för jämställdheten och för barn

Utökade möjligheter att överlåta föräldrapenning väntas ha positiva effekter för enskilda föräldrar och kan till viss del även ha det för jämställdheten. Förslagen bedöms också ha positiva effekter för jämlikheten när fler familjekonstellationer och grupper än i dag ges möjlighet till ett delat och jämställt föräldraskap. *Arbetsgivarverket* framför att förslagen är positiva för familjer med fler än två personer som identifierar sig som föräldrar, då de får större möjligheter att förena förvärvsarbete med familjeliv.

Förslagen förväntas ha små effekter på den sammanlagda föräldraledighetens längd. Det kan dock konstateras att när föräldrar som i dag omfattas av möjligheten att använda föräldrapenning väljer att överlåta föräldrapenning så kan föräldrarnas uttag av föräldrapenning och

även föräldraledighet komma att minska. Det skulle kunna bidra till en förkortning av långa föräldraledigheter för framför allt kvinnor och kan därmed ha positiva effekter på jämställdheten på arbetsmarknaden. Effekterna bedöms vara små på samhällsnivå. Flera remissinstanser, däribland *Jämställdhetsmyndigheten* och Arbetsgivarverket, ser en risk med förslagen – att de kan leda till att pappor använder försäkringen i än lägre grad än vad de gör i dag för att i stället överlåta föräldrapenningdagar till andra kvinnor. Regeringen vill framhålla att rätten till föräldrapenning i dag är delad lika mellan vårdnadshavarna och att förekomsten av reserverade dagar ökar incitamenten till en mer jämställd fördelning av föräldrapenning. Det kan vidare konstateras att fler kvinnor än män har ensam vårdnad om ett barn eller har barnet boende hos sig på heltid eller i en hög utsträckning. En överlåtelsemöjlighet kan därför i många fall anses vara särskilt värdefull för kvinnor, som kan ges möjlighet att gå tillbaka till arbete, studier eller liknande tidigare än i dag. Regeringen delar dock uppfattningen från bl.a. Jämställdhetsmyndigheten om att förslagets effekter på jämställdheten bör följas upp.

Möjligheten att få överlåta en del av sin rätt till föräldrapenning till en närstående person som inte är barnets förälder eller likställd med en förälder bör som utgångspunkt vara positivt för barn eftersom det möjliggör en ökad tillgång till närstående vuxna. *Föreningen Sveriges socialchefer* instämmer i denna bedömning och framför att möjligheten kommer att ge positiva konsekvenser för de barn som omfattas och att det är en trygghet för barn att ha nära relationer till flera vuxna och en fördel om sådana relationer grundläggs tidigt i barnets liv.

Ytterligare en fördel med förslagen är att för barn i familjer där flera vuxna utövar en föräldraroll, dvs. utöver vårdnadshavaren eller vårdnadshavarna, underlättas möjligheterna till anknytning och till att bygga upp och behålla nära och långvariga relationer. Barn till föräldrar som är ensamstående kan med förslagen få ökad tillgång till fler närstående vuxna som är föräldralediga, såsom far- och morföräldrar eller andra till familjen närstående personer. Det är en trygghet för barn att ha nära relationer även till andra vuxna än sina föräldrar. Det torde vidare som regel komma barnet till godo att föräldern kan få ökad hjälp och avlastning. Förslagen ger ökade möjligheter till anknytning och goda relationer till alla de vuxna som utövar en föräldraroll. En tidig och nära kontakt med fler vuxna gynnar barnet och stärker relationen på både kort och lång sikt. Förslagen stärker därmed barnets rätt till omvårdnad.

Förslagen bedöms sammantaget vara positiva för barns välmående och uppväxtvillkor.

7.3 Konsekvenser för företag

Förslagen bedöms inte få några effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt. Alla arbetsgivare och företag kan potentiellt omfattas av förslagen. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) företagsdatabas uppgick antalet företag med anställda 2021 till ca 323 000, varav ca 313 000 företag med färre än 50 anställda vilka brukar klassas som små företag.

Förslagen innebär att fler anställda än de som i dag betecknas som föräldrar eller likställda med föräldrar kan komma att nyttja viss föräldraledighet. SCB:s kortperiodiska sysselsättningsstatistik visar att antal anställda i Sverige tredje kvartalet 2021 totalt uppgick till 4 908 000, varav 2 393 000 kvinnor och 2 515 000 män. *Svenskt Näringsliv* och *Arbetsgivarverket* framför att förslagen kan innebära utmaningar för arbetsgivarnas möjligheter att kunna förutse och planera för föräldraledighet. För små företag kan frånvaro av en nyckelperson på grund av föräldraledighet ha stor betydelse och effekten för små företag är därför större än för stora företag i vilka det ofta finns utarbetade rutiner för föräldraledig personal. Sårbarheten kan därför vara lägre och eventuella extra kostnader för ersättare utgör en mindre del av omsättningen i stora företag. Regeringen bedömer att effekten för företagen kan antas bli liten och att existerande regelverk om antalet föräldraledighetsperioder, anmälningstid m.m. möjliggör att företagen och den som ska vara ledig för vård av barn ges goda förutsättningar för planering.

Att fler arbetstagare än föräldrar och därmed likställda ges möjlighet till föräldraledighet med överlåten föräldrapenning skulle kunna förorsaka visst extra administrativt arbete, men förslagen bedöms i huvudsak ha begränsad betydelse för företagens administrativa börda eftersom bedömningen är att ett begränsat antal hushåll kommer att använda möjligheten till överlåtelse. *Företagarna* instämmer i att det administrativa merarbetet förväntas bli marginellt, men framför att det saknas en beräkning eller uppskattning av påverkan på de administrativa kostnaderna. Mot bakgrund av att det i de flesta fall handlar om att någon annan avstår från arbete i stället för en förälder bedöms det tillkommande administrativa arbetet för föräldraledighet vara marginellt (sett till hela arbetsmarknaden) och därför bedöms de administrativa kostnaderna inte behöva beräknas.

För egenföretagare kan förslaget om ökade möjligheter att överlåta föräldrapenning till en annan försäkrad innebära förbättringar för kvinnor och mäns möjlighet att förena arbetsliv och familjeliv, genom att någon annan kan hjälpa till med vården av barnet, exempelvis när föräldern behöver upprätthålla företagets verksamhet. *Företagarna* betonar särskilt vikten av en sådan flexibilitet.

Regelrådet framför att det saknas en bedömning av om det finns skäl till speciella informationsinsatser till företag med anledning av förslagen. Regeringen anser inte att någon sådan särskild satsning är nödvändig. Försäkringskassan har upparbetade informationskanaler riktade till bland annat arbetsgivare och egenföretagare och kommer där att informera om den föreslagna möjligheten till överlåtelse.

7.4 Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms, utöver vad som gäller för kommunen som arbetsgivare, inte ha några särskilda konsekvenser för kommuner och påverkar inte den kommunala självstyrelsen.

De kortsiktiga konsekvenserna av förslagen på det totala arbetsutbudet, andelen personer i arbete, skatter och tillväxt bedöms vara begränsade.

Den fria rörligheten för unionsmedborgare att förflytta sig mellan medlemsländerna innebär även en rätt att likabehandlas i fråga om olika typer av förmåner. LO anser att det krävs en tydligare analys av vad förslagen innebär i relation till bestämmelserna i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen och om förslagen kan bidra till att ändra synen på förmånen så att den i stället för att tillhöra sakområdet moderskaps- och likvärda förmåner vid faderskap skulle klassificeras som familjeförmån enligt förordningen. Förordning 883/2004 ska tillämpas när en förälder eller ett barn befinner sig i en gränsöverskridande situation och klassificeringen har betydelse när det gäller rätten till föräldrapenning och hur samordning ska gå till. Vid tidpunkten för LO:s synpunkter tillhörde föräldrapenningen sakområdet moderskaps- respektive faderskapsförmån. Föräldrapenning tillhör dock sedan 2019 sakområdet familjeförmåner (jfr Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2019 ref. 5). Frågan som LO lyfter är således inte längre aktuell.

Regeringen gör bedömningen att förslagen är förenliga med såväl EU-rätten som Sveriges internationella åtaganden i övrigt.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

11 kap.

Utvidgning för föräldrapenning

4 a § *I fråga om föräldrapenning för en försäkrad som har fått rätt till sådan förmån genom överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § likställs den försäkrade med en förälder.*

Paragrafen är ny och avser begreppet förälder vid tillämpning av bestämmelserna om föräldrapenning (jfr motsvarande reglering för tillfällig föräldrapenning i 6 §).

Av bestämmelsen följer att det som anges om en förälder i bestämmelserna om föräldrapenning även gäller när en försäkrad har fått rätt till sådan förmån genom en överlåtelse enligt den nya bestämmelsen i 12 kap. 17 a §. Den försäkrade likställs med en förälder endast såvitt avser den föräldrapenning som har överlåtits.

Bestämmelsen innebär bl.a. att mottagaren av rätten till föräldrapenning måste uppfylla villkoret i 12 kap. 3 § om att till huvudsaklig del vårda barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder. Av bestämmelsen följer även att den försäkrade måste uppfylla det s.k. 240-dagarsvillkoret i 12 kap. 35 § för att föräldrapenning ska kunna lämnas på sjukpenningnivå under de första 180 dagarna.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

12 kap.

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- rätten till föräldrapenning i 2–11 §§,
- förmånstiden i 12–13 §§,
- vem som får föräldrapenningen i 14–17 c §§,
- ersättningsnivåer i 18–24 §§,
- beräkning av föräldrapenning på sjukpenningnivån i 25–31 §§,
- beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenning i 32–34 §§,
- föräldrapenning för de första 180 dagarna i 35–38 §§,
- föräldrapenning efter 180 dagar i 39–41 §§,
- föräldrapenning för tid efter barnets fjärde levnadsår i 41 a–41 h §§, och
- föräldrapenning vid flerbarnsfödelse i 42–46 §§.

Paragrafen anger innehållet i 12 kap. En följdändring görs i *tredje strecksatsen* med anledning av de nya bestämmelserna i 17 a–17 c §§.

Överlåtelse av rätten till föräldrapenning

17 a § En förälder kan genom skriftlig anmälan till Försäkringskassan överlåta rätten till föräldrapenning till någon annan som är försäkrad för sådan förmån. Detta gäller dock inte sådan tid som avses i 17 § andra stycket.

I anmälan ska det anges vilka ersättningsnivåer enligt 18 § överlåtelsen avser.

En försäkrad som har fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse får inte i sin tur överlåta förmånen eller avstå den enligt 17 §.

Paragrafen är ny och reglerar föräldrarnas möjlighet att överlåta rätten till föräldrapenning till någon annan. Möjligheten för en förälder att avstå rätten till föräldrapenning till förmån för den andra föräldern regleras i 17 §.

Enligt *första stycket* kan en förälder genom skriftlig anmälan till Försäkringskassan överlåta rätten till föräldrapenning till någon annan som är försäkrad för sådan förmån. Mottagaren av rätten till föräldrapenning ska således vara försäkrad för föräldrapenning genom bosättning eller arbete i Sverige (jfr 5 kap. 9 § 1 och 6 kap. 6 § 2). Någon ytterligare begränsning i fråga om vem som kan vara mottagare finns inte. Med förälder avses barnets vårdnadshavare (jfr 14 och 15 §§) och personer som enligt 11 kap. 4 § likställs med en förälder och som har fått rätt till föräldrapenning genom ett avstående enligt 17 §. Möjligheten till överlåtelse gäller inte sådan tid som avses i 17 § andra stycket, dvs. tid som är reserverad för vardera föräldrarnas uttag av föräldrapenning. Denna tid är 90 dagar för varje barn eller 90 dagar för barnen gemensamt vid flerbarnsfödelse.

Enligt *andra stycket* ska det i en anmälan om överlåtelse av föräldrapenning anges vilka ersättningsnivåer enligt 18 § överlåtelsen avser. En motsvarande bestämmelse om anmälan finns i 17 § tredje stycket när det gäller avstående från föräldrapenning. Av 18 § framgår att föräldrapenning lämnas på sjukpenningnivå, grundnivå eller lägstanivå. Om överlåtelsen avser fler än en ersättningsnivå ska föräldern således ange hur överlåtelsen fördelar sig på dessa nivåer. Därvid ska det anges hur många dagar som överläts dels på sjukpenning- eller grundnivån, dels på lägstanivån (jfr det som anges i prop. 2013/14:4 s. 75 i fråga om avstående av rätten till föräldrapenning).

Av tredje stycket framgår att den som har fått rätten till föräldrapenning genom en överlåtelse inte i sin tur får överlåta förmånen eller avstå den enligt 17 §.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

17 b § *Högst 90 dagar för varje barn får överlåtas. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn, har vardera föräldern rätt att överlåta 45 dagar. En förälder som har ensam vårdnad om ett barn har rätt att överlåta samtliga 90 dagar.*

Paragrafen är ny och reglerar förutsättningarna för överlåtelse av föräldrapenning.

Av bestämmelsen framgår att högst 90 dagar för varje barn får överlåtas enligt 17 a §. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn, har vardera föräldern rätt att överlåta 45 dagar. En förälder som har ensam vårdnad om ett barn har rätt att överlåta samtliga 90 dagar.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Återtagande av avståendet eller överlåtelsen

17 c § *En förälder som har avstått eller överlåtit rätten till föräldrapenning får återta avståendet eller överlåtelsen för dagar som inte har utnyttjats.*

Paragrafen är ny och reglerar vad som gäller när en förälder har avstått eller överlåtit rätten till föräldrapenning men därefter vill återta avståendet eller överlåtelsen.

Av bestämmelsen framgår att föräldern har rätt att återta avståendet eller överlåtelsen för dagar som inte har utnyttjats. När det gäller avstående av rätten till föräldrapenning är detta en kodifiering av rättspraxis (se avgörandet HFD 2014 ref. 16).

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

8.2 Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

3 § Det finns följande former av föräldraledighet:

1. Hel ledighet för en arbetstagare i samband med *barnets* födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet *har* blivit 18 månader eller *för tid därefter* under förutsättning att föräldern då *får* hel föräldrapenning *samt hel ledighet för en arbetstagare som utan att vara förälder får hel föräldrapenning* (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder *eller annan arbetstagare* i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern *eller arbetstagaren får* tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

6. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för arbetstagare som väntar barn, nyligen *har* fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

I paragrafen finns en översikt över de olika typer av ledigheter som förekommer i föräldraledighetslagen.

I *första stycket andra och tredje punkterna* görs ändringar som en konsekvens av ändringarna i 5 och 6 §§. Ändringarna i 5 och 6 §§ avser ledighetsrätt för arbetstagare som får föräldrapenning efter en överlåtelse av en förälder enligt 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken. Det görs även språkliga och redaktionella ändringar i paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

5 § En förälder har rätt att vara helt ledig för vård av barn till dess barnet är 18 månader. En arbetstagare som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det har rätt att vara helt ledig i 18 månader från den tidpunkt då arbetstagaren fick barnet i sin vård. Arbetstagarens rätt till sådan ledighet upphör dock när barnet har fyllt *åtta* år eller vid den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Vid adoption av arbetstagarens makes eller sambos barn har arbetstagaren inte rätt till ledighet utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade skett.

En förälder har därutöver rätt att vara helt ledig medan föräldern får hel föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken. *Samma rätt har en arbetstagare som utan att vara förälder får hel föräldrapenning efter en överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten att vara helt föräldraledig för vård av barn med eller utan föräldrapenning.

En redaktionell ändring görs i *första stycket*. I *andra stycket* införs en ledighetsrätt för en arbetstagare under den tid då han eller hon får hel föräldrapenning efter en överlåtelse enligt den nya bestämmelsen i 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken. Ledighetsrätten gäller vård av annans barn.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

6 § Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel respektive en åttondel. *Samma rätt har en arbetstagare som utan att vara förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning efter en överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken.*

Paragrafen reglerar rätten till delledighet med föräldrapenning.

Ändringen i paragrafen innebär att det införs en rätt till förkortning av arbetstiden för en arbetstagare under den tid då han eller hon får föräldrapenning på deltid efter en överlåtelse enligt den nya bestämmelsen i 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken. Ledighetsrätten gäller vård av annans barn.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Sammanfattning av betänkandet Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101)

Utredningen har bland annat haft i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för att uppnå en jämställd fördelning av föräldraledighet och föräldrapenningsförmåner. Vidare har utredningen haft att identifiera problem och undersöka möjligheterna att underlätta för olika familjekonstellationer att använda föräldraförsäkringen. Nedan följer ett utdrag ur sammanfattningen av för lagrådsremissen relevanta förslag.

Utmaningar och möjligheter – hur ser dagens arbetsliv ut?

Föräldraförsäkringens huvudsyfte är att möjliggöra för föräldrar att förena arbete och familj. Försäkringen är utformad för att främja deltagande på arbetsmarknaden. Kvinnors och mäns arbetsliv och arbetsmarknadens funktionssätt har därför en central betydelse för hur föräldraförsäkringen är uppbyggd och fungerar. Utredningen har kartlagt hur arbetsliv och föräldraförsäkring samverkar och vilka möjligheter och utmaningar som dagens arbetsliv innebär för möjligheterna för föräldrar att kombinera arbete och familj. Utredningen konstaterar att arbetsmarknaden fortfarande i hög utsträckning är könssegregerad. I jämförelse med män har kvinnor oftare tillfälliga anställningar, i genomsnitt längre ledigheter i samband med att de blir föräldrar och arbetar i högre utsträckning deltid. Kvinnor är också i genomsnitt mer sjukskrivna än män och en orsak till detta är kvinnornas generellt sett större ansvar för familj och hemarbete. Även om kvinnor i genomsnitt har längre utbildning än män tjänar de i genomsnitt mindre. Kvinnor återfinns också mer sällan än män i chefspositioner.

En viktig och stor del av arbetsmarknaden utgörs av företagare, en grupp inom vilken villkoren och förutsättningarna för arbetet är mycket varierande. Utredningen har gjort en kartläggning av företagarnas villkor och möjligheter att använda föräldraförsäkringen. Det kan konstateras att dessa använder försäkringen i något lägre omfattning än anställda. Inom ramen för kartläggningen beskriver utredningen olika faktorer som kan förklara det förhållandet. Vidare beskrivs olika förslag som har lämnats från bland annat företagarkåll i syfte att komma till rätta med sådana aspekter av föräldraförsäkringen som kan innebära svårigheter för företagare att använda den på samma sätt som anställda.

Utredningen har också kartlagt studerandes villkor och möjligheter att använda föräldraförsäkringen. Inom ramen för denna kartläggning beskrivs hur föräldraförsäkringen är utformad för studerande som blir föräldrar eller för föräldrar som påbörjar studier. Utredningen konstaterar att gruppen studerande är heterogen och att situationen kan se mycket olikartad ut för studerande föräldrar. Utredningen beskriver olika förslag

som har lämnats för att komma till rätta med vissa svårigheter att använda föräldraförsäkringen när man studerar.

Familjeförhållanden i Sverige

Barnfamiljernas levnadsförhållanden och synen på föräldraskap har förändrats sedan föräldraförsäkringen infördes. Ungefär 25 procent av alla barn har föräldrar som inte lever tillsammans. Två av tio familjer består av en ensamstående förälder, oftast en ensamstående mamma. Knappt en av tio familjer är en s.k. ombildad familj, dvs. en familj där en eller båda föräldrarna har barn från ett tidigare förhållande. Det saknas officiell statistik om hur vanligt det är att barn har fler än två vuxna som utövar ett föräldraskap, exempelvis när en ensamstående kvinna eller ett lesbiskt par väljer att gå samman med en man eller ett manligt par för ett delat föräldraskap. Det kan konstateras att barns familjesituationer ser olika ut och även varierar över tid.

Utredningen har gjort en översyn av nuvarande regelverk för att se i vilka fall det finns begränsningar i möjligheterna för olika familjekonstellationer att använda föräldrapenningsförmånerna. Det kan konstateras att det finns en utveckling där lagstiftaren i någon mån beaktat de svårigheter som kan finnas för andra familjekonstellationer än den traditionella kärnfamiljen, men att dagens regelverk trots det medför begränsningar i möjligheten att använda föräldrapenningsförmåner för vissa familjekonstellationer. Begränsningarna gäller främst inom föräldrapenningen.

Förbättrade möjligheter för olika familjekonstellationer att använda föräldrapenningsförmåner

Utredningen föreslår att en vårdnadshavare ska få överlåta en del av sin rätt till föräldrapenning till en person som inte är barnets förälder eller likställd med en förälder. En utökad möjlighet för en vårdnadshavare att lämna en del av sina egna dagar med föräldrapenning till en annan person bedöms ge ensamstående föräldrar en förbättrad möjlighet att få hjälp och avlastning av en närstående i vården av barnet.

I familjer där fler än två personer utövar en föräldraroll innebär en sådan möjlighet att fler kan kombinera föräldraskap och arbetsliv och att barnet får del av fler föräldrars omsorg och tillsyn. En utökad möjlighet att lämna dagar till en annan person än en förälder eller en likställd förälder torde vara värdefull även för andra familjekonstellationer och kunna underlätta vardagen för många. Överlåtelsemöjligheten bedöms ha positiva konsekvenser för de barn som omfattas och det är enligt utredningens mening självklart att endast någon som har föräldrarnas förtroende kommer att få ta del av föräldrapenningen. Utredningen föreslår att överlåtelsen ska få göras till en person som är försäkrad för föräldrapenning. Möjligheten till överlåtelse ska ligga inom ramen för de dagar som inte är reserverade för vardera föräldern. Fram till det att barnet fyller tre år ska möjligheten avse en tid om högst 60 dagar för varje barn.

Efter denna tid och fram till dess att barnet har fyllt tio år ska möjligheten i stället avse en tid om högst fyra dagar per år för varje barn. En förälder som har ensam vårdnad om ett barn ska ha rätt att själv överlåta alla dagarna. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn ska vardera föräldern ha rätt att i stället överlåta hälften av dagarna. Om de överlåtna dagarna inte används ska rätten till föräldrapenning för dessa kunna återtas. Bestämmelserna om föräldrapenning ska även gälla för den person som har fått dagar efter överlåtelse. Det ska dock inte vara möjligt för en sådan person att i sin tur avstå eller överlåta dagar till någon annan.

En arbetstagare ska ha rätt till ledighet från arbete under den tid då han eller hon får föräldrapenning genom överlåtelse.

Utredningen bedömer att den nya möjligheten för en annan försäkrad att vara ledig med ersättning i form av föräldrapenning bör vara semesterlönegrundande. De effekter som den nya överlåtelsemöjligheten kan ha på pensionen bör följas upp.

Företagares villkor och möjligheter att använda föräldraförsäkringen

Inom ramen för de generella förslag som utredningen lämnar om förändringar inom föräldrapenningen har stor hänsyn tagits till att föräldrar har olika förutsättningar när det gäller att vara föräldralediga och att ta ut föräldrapenning. Särskilt förslaget om utökade möjligheter att lämna över rätt till föräldrapenning till en annan person torde innebära förenklingar för företagare att kombinera familj och arbete.

I övrigt är det svårt att se hur förändringar av villkoren inom föräldraförsäkringen skulle lösa den problematik som har beskrivits, i vart fall utan att helt frånga vissa principiella grunder för socialförsäkringarna.

Utredningen bör därmed inte lämna förslag om sådana förändringar enbart ur ett företagarperspektiv.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utredningen föreslår att samtliga författningsändringar ska träda i kraft den 1 januari 2019 med vissa övergångsbestämmelser.

Betänkandets lagförslag, i nu relevanta delar

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 11 kap. 6 § och 12 kap. 17 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 12 kap. 17 a och 17 b §§, och
 närmast före 11 kap. 6 § och 12 kap. 17 § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

Föräldrapenningsförmån till annan försäkrad än en förälder

6 §

I fråga om tillfällig föräldrapenning för en försäkrad som har fått rätt till sådan förmån enligt 13 kap. 8, 9, 11 eller 31 a § likställs den försäkrade med en förälder.

Vid tillämpningen av bestämmelserna om föräldrapenning ska vad som anges om en förälder även gälla en försäkrad som har fått rätt till en sådan förmån genom överlåtelse enligt 12 kap. 17 § första stycket. Den försäkrade får dock inte i sin tur avstå eller överlåta rätt till föräldrapenning enligt nämnda lagrum.

En försäkrad som enligt första stycket är likställd med en förälder får dock inte överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 8 §. Inte heller får Försäkringskassan bevilja tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 9 § på grundval av ett medgivande av en sådan försäkrad.

Vid tillämpningen av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning ska vad som anges om en förälder även gälla en försäkrad som har fått rätt till en sådan förmån enligt 13 kap. 8, 9 eller 31 a §. Den försäkrade får dock inte i sin tur överlåta rätten till tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 8 §. Inte heller får Försäkringskassan bevilja tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 9 § på grundval av ett medgivande av en sådan försäkrad.

12 kap.

Avstående från föräldrapenning

Avstående från och överlåtelse av rätten till föräldrapenning

17 §¹

En förälder kan genom skriftlig anmälan till Försäkringskassan avstå rätten att få föräldrapenning till förmån för *den andra föräldern*.

Detta gäller dock inte föräldrapenning på sjukpenningnivå enligt 21 och 22 §§ såvitt avser en tid om

1. 90 dagar för varje barn, eller
2. 90 dagar för barnen gemensamt vid flerbarnsfödelse.

I anmälan ska det anges vilka ersättningsnivåer enligt 18 § avståndet avser.

En förälder kan genom skriftlig anmälan till Försäkringskassan avstå rätten att få föräldrapenning till förmån för *en annan förälder*. *En förälder kan på samma sätt överlåta rätten till någon annan som är försäkrad för föräldrapenning under de förutsättningar som anges i 17 a §.*

För tid som anges i 12 a § gäller vad som anges i första stycket dock inte föräldrapenning såvitt avser

1. 130 dagar för varje barn, eller
2. 130 dagar för barnen gemensamt vid flerbarnsfödelse.

För tid som anges i 12 b § gäller vad som anges i första stycket inte såvitt avser

1. tre dagar per år för varje barn, eller
2. tre dagar per år för barnen gemensamt vid flerbarnsfödelse.

17 a §

För tid som anges i 12 a § får överlåtelse av rätten till föräldrapenning avse högst 60 dagar för varje barn. För tid som anges i 12 b § får överlåtelse avse högst fyra dagar per år för varje barn.

En förälder som har ensam vårdnad om ett barn har rätt att själv överlåta alla de dagar som anges i första stycket. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn har vardera föräldern rätt att överlåta hälften av antalet dagar.

17 b §

Den förälder som har avstått eller överlåtit rätt till föräldrapenning enligt 17 § första stycket får återta avståndet eller överlåtelsen för dagar som inte har utnyttjats.

¹ Senaste lydelse 2015:674.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
2. Äldre föreskrifter i övrigt gäller fortfarande för föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning för barn som har fötts före ikraftträdandet eller, vid adoption, när den som har adopterat barnet har fått barnet i sin vård före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Häri genom föreskrivs att 1, 5 och 6 §§ föräldraledighetslagen (1995:584) ska ha följande lydelse.

1 §¹

En arbetstagare har som förälder rätt att vara ledig från sin anställning enligt denna lag.

En arbetstagare har som förälder rätt till ledighet från sin anställning enligt denna lag. *I vissa fall har även en annan arbetstagare rätt till ledighet.*

Samma rätt har också en arbetstagare som

Med förälder likställs följande personer:

1. utan att vara förälder är rättslig vårdnadshavare och har vård om ett barn,

1. förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern,

2. har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem,

2. förälders sambo,

3. stadigvarande sammanbor med en förälder under förutsättning att arbetstagaren är eller har varit gift med eller har eller har haft barn med denna förälder.

3. särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet,

4. den som efter socialnämndens medgivande har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem i syfte att adoptera barnet (blivande adoptivförälder), och

5. den som har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av barnets föräldrar eller någon annan som har vårdnaden om barnet (familjehemsförälder).

Bestämmelser om förbud mot missgynnande behandling av arbetssökande och arbetstagare finns i 16 §.

5 §²

En förälder har rätt att vara helt ledig för vård av barn till dess barnet är 18 månader. En arbetstagare som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det har rätt att vara helt ledig i 18 månader från den tidpunkt då arbetstagaren fick barnet i sin vård. Arbetstagarens rätt till sådan ledighet upphör dock när barnet har fyllt åtta år eller vid den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Vid adoption av arbetstagarens makes barn eller av eget barn har

¹ Senaste lydelse 2006:442.

² Senaste lydelse 2014:948.

arbetstagaren inte rätt till ledighet utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade skett.

En förälder har därutöver rätt att vara helt ledig medan föräldern får hel föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken.

En förälder har därutöver rätt att vara helt ledig medan föräldern får hel föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken. *Samma rätt har en arbetstagare som, utan att vara förälder, får hel föräldrapenning efter överlåtelse enligt 12 kap. 17 § första stycket socialförsäkringsbalken.*

6 §³

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel respektive en åttondel.

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel respektive en åttondel. *Samma rätt har en arbetstagare som, utan att vara förälder, får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning efter överlåtelse enligt 12 kap. 17 § första stycket socialförsäkringsbalken.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

Betänkandet Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101) remitterades till följande instanser:

Riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen, Kammarrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Umeå, Justitiekanslern (JK), Kriminalvården, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Barnombudsmannen, Inspektionen för socialförsäkringen, Pensionsmyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten, Konjunkturinstitutet, Arbetsgivarverket, Länsstyrelsen i Jönköping län, Länsstyrelsen i Örebro län, Statskontoret, Konsumentverket, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Göteborgs universitet (Juridiska institutionen), Stockholms universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten), Umeå universitet, Uppsala universitet, Centrala studiestödsnämnden, Regelrådet, Diskrimineringsombudsmannen, Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Arbetsdomstolen, Medlingsinstitutet, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU), Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Sveriges Kommuner och Landsting (numera Sveriges Kommuner och Regioner), Alingsås kommun, Botkyrka kommun, Borås kommun, Dals-Ed kommun, Eslövs kommun, Falu kommun, Göteborgs stad, Heby kommun, Helsingborgs stad, Härnösands kommun, Karlskoga kommun, Landskrona kommun, Lerums kommun, Lidingö kommun, Linköpings kommun, Lunds kommun, Luleå kommun, Malmö kommun, Marks kommun, Munkedals kommun, Mörbylångas kommun, Nordmalings kommun, Ockelbo kommun, Olofströms kommun, Oxelösunds kommun, Sundbybergs kommun, Stockholms kommun, Strömsunds kommun, Tjörns kommun, Tranås kommun, Vilhelminas kommun, Umeå kommun, Uppsala kommun, Vännäs kommun, LO, TCO, Saco, Svenskt Näringsliv, Företagarna, Adoptionscentrum, Diabetesförbundet, Femmis, Funktionsrätt Sverige, Föreningen Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse (BUFFF), Föreningen Sverige socialchefer (FSS), Lika Unika, Män för jämställdhet, Majblomman, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS), Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), Riksorganisationen för valfrihet, jämställdhet och föräldraskap (HARO), Riksorganisationen Sveriges Makalösa föräldrar, Rädda Barnen, Röda korset, Svenska barnläkarföreningen, Svenska Barnmorskeförbundet, Sveriges Kommunala Familjerådgivare (KFR), Sveriges skolchefers förening, Sveriges kvinnolobby, Sveriges advokatsamfund, UNICEF, Unizon.

Yttranden har även inkommit från Ledarna, Lantbrukarnas riksförbund, Lärarnas riksförbund och en privatperson.